

# UČITELJSKI TOVARIŠ

## Glasiło jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša**  
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izbeja vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.  
Vse leto velja . . . 40.— K  
pol leta . . . . . 20.—  
četrt leta . . . . . 10.—  
posamezna številka po 80 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 45 K.

Telefon uredništva  
štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 90 vin.  
" " " dvakrat . . . 80 "  
" " " trikrat . . . 50 "  
za nadaljnja uvrčenja od petit-vrste po 40 vin.  
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljsk. Tovariša**  
v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne.

### Stališče socijalističnega učiteljstva v Srbiji k načrtu novega šolskega zakona.

(Članek Drag. Slavkovića — „Učiteljska Borba“ štev. 6. in 7., Kragujevac 1920.)  
(Konec).

#### Država in šola.

Država, dakle, odbacuje od sebe istinsko staranje o školi, jer je to za nju pitanje od sekundarnog i manjeg značaja. Ona se prima samo mačijevskog protektorata, koliko tek da se vidi, da to pastorče — narodna prosveta — ima svoga pravnog stradalca, koji vodi brigu o njemu u koliko je to najnužnije staraocu, i u koliko postoji legitimna želja, da to pastorče služi striktno interesima gospodareće manjine. Jer, današnjoj tehnici ili ma kojoj privrednoj grani potreban je pismen radnik ili pravno biće koje će moći primati na sebe obaveze i biti subordinirano ovima.

Komilukovanost buržoaskih pravnih odnosa i priroda akcije radne snage u društvu privatne svojine potrebuje ne samo pismen, već i elemenat sa najneophodnijim saznanjem prirode i društva. Sa ovih razloga, koji interesuju kapital, kao pokretačku silu prvoga reda u današnjim društvima, i postoji narodna škola i on joj dopušta onoliki i onakav život, kakav odgovara njegovim željama i interesima.

#### Militarizam in šola.

Čudo, da n. pr. budžet ministarstva vojnog od 562 1/2 milijona nije zamenjen prosvetnim budžetom, koji nije čak ni deseti deo prvoga i obratno? Nije, iz prostoga razloga, što je prvi oslonac vladavine društvene mašine, a prava i snažna prosveta bila bi najveća opasnost za ovu i ovakvu vladavinu. U kulturnim zemljama i potrebe ovog današnjeg društvenog pokretača su raznovrsnije, veće i više, pa prirodno i prosveta u opšte i osnovna škola napose, stoje mnogo bolje nego u nas. U kulturnom svetu se zna, da sa razvitkom prosvetnosti i kulture raste i produktivnost ljudskoga rada, pa logično i školska politika se saobražava u koliko to dopušta klasni interes vladajućih, duhu vremena i potreba. Kod nas prosvetna politika liči na ustajalu žabokrečinom pokrivenu baru. I novi projekat Zakon o Narodnim Školama ostavio je nepovrećenu skramu ove barušine. Ovo je istina. Od 70.—80. godina na ovamo, školski život predstavlja potpuno stagnaciju. Škola je i tada bila više izraz narodne težnje, nego vladničke uvlačivosti. Tada su se oni mogli još i izgovaravati raznim izgovorima, ali danas kada zavarovanje i obmane ne mogu biti odgovor na opravdane zahteve pokrenute samim prilikama i životom, koji se iz osnova izmenio, danas oni ciničnije nego i pre izjavljuju prečutno, preko pojedinih članova zakonskog projekta, koji su ostali isti, da ne misle menjati to svoje vladavine i idu još jedan korak dalje — u otvoreno reakcionarstvo. Dok je pre rata budžet Min. Prosvete u sravnjenju sa budžetom Min. Vojnog bio u srazmeri kao učitelj prema pukovniku ili 1 : 9, dotle se danas mogu jedva i porediti.

#### Izdatki za školstvo in vojaštvo.

Dopustite mi, da ovo izrazim u ciframa. To je potrebno da bi videli, zašto narodna škola ostaje i dalje pepeluga i čisto će ostati sve dotle, dok mi nesvesni robovi, ne postanemo slobodni i moćni radnici.

Projekat državnog budžeta za 1919 do 1920. godine predviđa ukupne rashode u sumi od: Din. 1.293.435.520 i 1.060.150.779 kruna.

Od ovoga na Ministarstvo Vojno dolazi: 562.486.501/51 din. a na Min. Prosvete 23.414.001/85 din. i 49.445.052 kruna. Vojni budžet, dakle bez malo guta polovino državnog budžeta predviđenog u dinarima a prosvetni je 12 puta manji od njega.

#### Šolska politika in naše organizacije.

Evo zašto ćemo uvek biti žrtva, jer militaristička hidra guta iz dana u dan sve snažnije životnu snagu produktivnog naroda, dok jednoga dana ne proguta i prosvetu odnosno budžet prosvetni i tada će se po mističkoj prognozi zacariti potpuni mrak i carstvu parazita neće biti kraja... Ostanemo li samo mi, učitelji, slepa orudja u rukama njihovim, i budemo li i dalje odgajivači i vaspitači sirovog živog mesa, na kome zasniva svoj opstanak ovaj parazitski red, još mnogo i mnogo goruko čašu žuči ćemo ispitati i mi ovaj napačeni narod. Jer militarizmu je potreban rat, kao što je nama nužan mir. Rat to je raison d'être militarizma. I ako mi želimo da oslobodimo i školu i sebe od ovoga mizernog vegetiranja, onda dole masku! Stresimo sa sebe i poslednji ostatak zastarelog i postarajmo se, da svoj duhovni horizont raširimo do verovatne mogućnosti i shvatamo jedared svoj položaj onakvim kakav je on u stvari. Prestanimo da tretiramo sebe kao činovničke vlasničke, već tretirajmo se samo kao prosvetni i kulturni radnici, iskupimo se i organizujemo se svi u jednu organizaciju ali ne u organizaciju kao što je „Učiteljsko udruženje“, već u borbeno sindikalnu organizaciju kao sastavni deo Centralnog Sindikalnog Veća Jugoslavije po ugledu na francuske učitelje i druge prosvetne radnike pa ćemo tek onda moći, nametnuti naše zahteve našim gospodarima.

#### Poslabšanje naših pravnih pravic.

Od istog značaja i važnosti je i jedna nova negativna izmena u ovom zakonskom projektu. Na ime, članom 35. skresavaju se dojučašnja prava učitelja, i ovim članom on gubi jedno od najvažnijih svojih tekovina — pravo da može konkurisati za stalno mesto druge godine službe. Čl. 35. između ostaloga veli: „Na stečaj se mogu javiti samo oni učitelji, koji imaju 5 godina službe kao redovni učitelji.“ Znači za punih 7 godina jedan učitelj ne može imati u jednu beneficiju učiteljskog „blagostanja“ — stalnost! Jer prema čl. 29. 30. 31. i 32. redovnim se učiteljem postaje tek po položenom praktičnom učiteljskom ispitu, a pravo na polaganje ovoga ispita stiče se tek posle 2. godine uspešnog rada u školi, kako se to stilistički kiti u projektu.

#### Stališče k izenačenju z ostalim državnim uradničtvom.

U mesto da korakamo u napred u pozitivnom smislu u pogledu uređenja školskog i učiteljskog stanja, mi se vraćamo unazad. Ono što su kao neku vrstu „blagodarnosti“ filisterske morali dati zakonom od 1904. god. to u 1919. god. i na račun izjednačavanja plata sa ostalim činovnicima primenili su onu narodnu: „Desnom dajem a levom uzimam.“

Šta se htelo ovim članom?

Da se svima mladim učiteljima, koji pokušaju da ne misle i ne rade onako kako je to Ministarstvo Prosvete predvidelo, oduzme na mah mogućnost takvoga

rada time što će po sili ovog zakona, člana moći da odmah osete željeznu pesnicu njihovu i da svi budu slati od Pontija do Pilata: od Pitomog Podrinja u Piškopeju, zatim na krajuju severnu tačku nove države, a odavle u Carevo Selo prema Bugarima. Eto to je smer onoga člana. On je atak na jedino pravo, koje je učitelj imao. On je sjajna potvrda reakcionarnog kursa prosvetne politike vladajućih. Ovim gestom se čak ni Ministarstvo Prosvete nije ustručavalo da nam pokaže koliko smo slabi, bedni, nemoćni, jer smo istinski neorganizovani i predstavljamo samo budući elemenat, da se i ono, u ovakvom vremenu može šegaćiti sa nama i oduzimati nam po volji i iz svojih vlasničkih interesa, krvavu tekovinu od bez malo po stoleća, tekovinu znoja i muke učitelja parije.

#### Za borbeno edinstveno organizaciju učiteljstva na sindikalni podlagi.

Prema svemu tome ja konstatujem: da se od strane merodavnih faktora nije poklanjalo ni malo pažnje interesima škole, učitelja i naroda pri izradi ovog projekta zakonskog, već se najdoslednije sprovela težnja, da novi školski zakon bude samo administrativna akomodacija novom državnim obliku, odgovarajući balans prema državnim budžetu i zgodan momenat da se sprovedu izvesne reakcionarne težnje. Zato je imperativna dužnost svih učitelja-ca, da odmah na prvoj skupštini učiteljskoj stvore svoju sindikalnu borbeno organizaciju na mesto dosadanjeg učiteljskog udruženja, po ugledu na francuske prosvetne radnike koji su u drugoj polovini Septembra održali kongres na kome je više od 100.000 francuskih učitelja prišlo u vidu jedne sindikalne organizacije konfederaciji Rada. Jer to je jedina put za uspešno i brzo oslobodjenje škole i učitelja iz idejnog i ekonomskog ropstva.

Razjedinjeni predstavljamo samo tudje mašice. Ujedinjeni na temelju zajedničkih opštih interesa, bićemo sila, kojoj se neće moći i smeti vlasnici odupreti.

Učiteljsko udruženje je bilo izraz skrušene molbe i vapaja. Nova organizacija treba da bude izraz odsečne volje i snage. Ali o ovoj vrlo važnoj temi drugi put. A dotle ne treba zaboraviti, da nas je novi zakonski projekat ostavio u istom položaju u kome smo bili i ranije i da put za ostvarenje naših i školskih potreba vodi samo kroz borbu, a to znači kroz nužno pomećanje u levo u pogledu oblika i načina vođenja ove borbe.

Drugog izlaza nema.

**Vsak Jugoslovan mora biti član „Jugoslovanske Matice!“**

I. J.:

#### Već jasnosti.

Kakor sem se prepričal, vladajo glede UJU med slovenskim učiteljstvom popolnoma nejasni pojmi. Iz Beograda ne pride pravih navodil. Nujno potrebno pa bi bilo, da bi stopili slovenski delegati dobro pripravljeni v vsakem oziru pred kongres; zato je zadnji čas, da se o tej stvari resno in temeljito razpravlja. Ako bomo pa čakali na potrebne informacije do kongresa, tedaj se nam lahko zgodi, da bomo bridko razočarani. Teško je biti že danes na

jasnem, a nič boljše ne bo menda po dveh mesecih.

V naši državi se še niso izvršile volitve za skupščino in prav nič ne vemo, kako bo razmerje strank. Nimamo še šolskega zakona in bog ve, koliko časa bomo še čakali na vse to. Tu pa tiče po mojem mnenju tudi vzroki, da ne pridemo glede UJU do jasnosti. Ali bo šolska uprava centralizirana ali ostane tako kot je sedaj? To je veliko vprašanje, na katero se danes še ne more odgovoriti.

Ako se izvede prvo, potem smo na jasnem. Potem pozdravljamo UJU kot simbol Jugoslovanstva na šolskem polju. Podlaga naj bi ji bila le učiteljska društva, a slovensko učiteljstvo bi moralo gledati, da si pridobi v vodstvu primeren vpliv z ozirom na število svojih članov in na višino, na kateri se nahaja slovensko šolstvo. Potem ne potrebujemo prav nikakih pokrajinskih „Zvez“. Bili bi potem res presneto slabi Jugoslovani, ako bi vlekli Slovenci svoj voziček na eno stran, Hrvati na drugo, Srbi na tretjo. Potem pa seveda še med temi separatisti, kakor Dalmatinci, Bosanci, Crnogorci, Vojvodinci itd. Tu bi nastala zmeda in kaos, v katerem bi se vsi skupaj pogreznili in zgubili.

V tem oziru se moramo že vnaprej zavedati svoje moči in veličine in odpali bodo vsi separatistični pojavi in pomisleki.

Skupščine naše „Zaveze“ so res dvignile ugled učiteljstva širom Slovenije. To rad priznam. S ponosom lahko zre „Zaveza“ na svoje skupščine, zlasti na one iz prve dobe svojega obstanka, ko je morala takorekoč orati šele ledino. Ali se pa ne bo še bolj dvignil ugled jugoslovanskega učitelja, ako bo zborovala UJU v Beogradu, Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu, Mariboru itd.? In na te skupščine bo privrelo na stotine in stotine naših tovarišev in tovarišic iz vseh krajev naše širne domovine! Gotovo bi bila taka zborovanja impozantna in bi ne ostala brez utisov na narod.

Glede časopisja sem že razpravljaj v 17. št. „Učit. Tovariša“.

V drugem slučaju, da se ne izvede centralizacija šolstva, bi bilo pa drugače. V tem slučaju bi si prišli pa težko do tako jasne točke, da bi nas vsestransko zadovoljila. Ali ostanemo potem pri svojih sedanjih pokrajinskih organizacijah? Nemogoče! Kolikor mi je znano, zahtevajo Srbi, da se iste razpuste ter ne marajo o njih prav ničesar slišati. Ali si ustanovimo nove? Tudi nemogoče, ker bi sicer ne bilo treba s starimi likvidirati.

V tem slučaju pa bi bilo moje mnenje, da naj bi se volilo v širši odbor UJU za vsako pokrajino, ki obdrži svojo šolsko upravo, primerno zastopstvo. Ti zastopniki bi stali tudi na čelu učiteljstva v svoji pokrajini ter bi imajoč vsak svojega strokovnega tajnika, lahko stali v vednem stiku z učiteljskim (učit. društvi) svoje pokrajine ter z ožjim centralnim odborom, ki bi se sestavil iz zastopnikov širšega odbora in bi imel svoj sedež v Beogradu.

Enostavnejše rešitve si skoro ne moremo predstavljati.

V enem oziru bi bilo mnogo bolje, da bi se vršil kongres šole potem, ko bi bila naša država popolnoma konsolidirana. V drugem oziru je pa nujno potrebno, da se strnemo v močno falango, predno se definitivno sklepa o šolskem zakonu in naši gmočni ureditvi.

Treba bi pa bilo čuti še več strani in kmalu zavzeti pozitivno stališče.